Universiteit Leiden
The Netherlands

Gevangenis of toevluchtsoord? Vrouwen en de Rijkswerkinrichtingen in Nederland 1886-1934

Weevers, M.H.A.C.

Citation
Weevers, M. H. A. C. (2025, January 28). *Gevangenis of toevluchtsoord?: Vrouwen en de Rijkswerkinrichtingen in Nederland 1886-1934*. Retrieved from https://hdl.handle.net/1887/4178208

Version:	Publisher's Version
License:	Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden
Downloaded from:	https://hdl.handle.net/1887/4178208

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Bronnen en literatuur

Archieven

- Nationaal Archief, Den Haag, Rijkswerkinrichting voor Vrouwen te Leiden (tot 1889 Veenhuizen), nummer toegang 3.05.06, inventarisnummers 1-5 en 8-9.

- Nationaal Archief Den Haag, Arrondissementsrechtbank, toegang 3.03.15.01, vonnissen in strafzaken 1839-1939, inventarisnummers 258-648.

- Nationaal Archief Den Haag, Ministerie van Justitie, (periode 1876-1914), toegang 2.09.05, verbalen 1886-1914.

- Nationaal Archief, Den Haag, Ministerie van Justitie, Verbaalarchief, 1915-1956; Kabinetsarchief, 1915-1940, Aanvulling (1946-1975), nummer toegang 2.09.22, verbalen 1915-1936, inventarisnummers 6701-10734.

- Noord-Hollands Archief, Haarlem, arrondissementsrechtbank Amsterdam, toegang 198, strafvonnissen 1887-1920, inventarisnummers 137-338.

- Noord-Hollands Archief, Haarlem, arrondissementsrechtbank Amsterdam, toegang 200, strafvonnissen 1921-1930, inventarisnummers 33-126.

- Noord-Hollands Archief, Haarlem, Rijkskrankzinnigengesticht Medemblik, toegang 88, patiëntendossiers inventarisnummers 348-493

- Tresoar, Rijksarchief Friesland, Leeuwarden, archief arrondissementsrechtbank Heerenveen, Toegang18-01, strafvonnissen, inventaris 224-251.

- Het Utrechts Archief, Utrecht, arrondissementsrechtbank Utrecht, toegang 382, register van strafvonnissen 1838-1929, inventarisnummers 269-365.

- Het Utrechts Archief, Utrecht, arrondissementsrechtbank Utrecht, toegang 382, stukken betreffende strafzaken,1900-1929, inventaris 43-174.

- Het Utrechts Archief, Utrecht, arrondissementsrechtbank Utrecht, 1930-1949, toegang 1234, inventarisnummers 38-394, inventaris 39.

- Brabants Historisch Informatie Centrum, Den Bosch, Rijks Psychiatrische Inrichting (RPI) in Grave, 1896 – 1973, patiëntendossiers, toegang 155, inventaris 1-389.

- Brabants Historisch Informatie Centrum, Den Bosch, Rijks Psychiatrische Inrichting (RPI) te Woensel, toegang 1491.

- Brabants Historisch Informatiecentrum, Den Bosch, toegang 204, 024 Leiden, afdeling Genootschap 1857-1972, inventaris 2081. Register met namen van vrouwen die na ontslag uit de rijkswerkinrichting worden begeleid door het damescomité, 1892-1918, nummers 1-195.

- Amsterdam stadsarchief, Amsterdam, Het Paleis van Justitie: populair weekblad voor binnen- en buitenlandse rechtspleging, periode 1886-1910, jaargang 15-39, Toegang 15030, inventarisnummers 115735-115758.

Websites

- https://cbg.nl/bronnen/cbg-verzamelingen/algemeen-politieblad/ (Algemeen Politieblad Koninkrijk der Nederlanden | Collectie CBG (1852-1900).

- https://www.bhic.nl/onderzoeken/criminele-vonnissen (Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC), online database rechtbanken, strafvonnissen 1811-1930).

- https://archief.amsterdam/indexen/persons (signalementskaarten van de RWI - vrouwen die voor andere delicten veroordeeld waren).

- https://www.amsterdam.nl/stadsarchief/beleenbriefjes.

  https://resources.huygens.knaw.nl/armenzorg (Schouten, M.J.B. en M. van Tielhof, *Verenigingen voor armenzorg en armoedepreventie in de 19e eeuw (Resources Huygens ING online).*

- https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2024/13/30-6-duizend-dakloze-mensen-in-nederland#:~:text=Begin%202023%20schatte%20het%20CBS,17%2C8%20duizend%20mensen%20dakloos (Centraal Bureau voor de Statistiek, Statline Dakloze mensen 2022-2023, online geraadpleegd april 2024).

- https://www.wiewaswie.nl/

- https://www.allegroningers.nl/

- https://allefriezen.nl/

- https://alledrenten.nl

- https://www.bhic.nl/onderzoeken/stamboom

- http://www.bonmama.nl/oskolrs.php. (Bedelaarsregister Ommerschans 1828-1890)

- https://www.erfgoedleiden.nl/collecties/kranten

- https://www.vpro.nl/speel~WO_VPRO_20048822~het-gesticht-van-de-goede-herder-het-spoor-terug-larenstein-deel-1~.html (VPRO radio-uitzending op 12 januari 2003 over De Goede Herder in Velp).

Bibliografie

Aerts, Remieg, 'Civil Society or democracy? A Dutch paradox', *BMGN-Low Countries Historical Review* 125:2-3 (2010) 209–236.

Ahearn, Laura, 'Language and agency', *Annual Review of Anthropology* 30 (2001) 109-137.

Akkermans, Catelijne, 'Dakloosheid van vrouwen blijft onderbelicht', *Tijdschrift voor Sociale Vraagstukken* 2 (2020) 39-41.

Aksay, R.F., *Bestaanrecht van sancties. De grondslagen en doelen van sancties volgens de gereformeerde strafethiek, de klassieke richting en de moderne richting* (Weert 2022).

Althammer, Beate, 'Roaming men, sedentary women, the gendering of vagrancy offenses in nineteenth-century Europe', *Journal of Social History* 51:4 (2018) 736-759.

Althammer, Beate, 'Controlling vagrancy. Germany, England and France, 1880-1914' in: Beate Althammer, Raphael Lutz and Tamara Stazic-Wendt eds., *Rescuing the vulnerable. Poverty, welfare and social ties in modern Europe* (New York Oxford 2016) 187-211.

Althammer, Beate, 'Introduction. Poverty and deviance in the era of the emerging welfare state.' In: Beate Althammer, Andreas Gestrich, and Jens Gründler eds., *The welfare state and the 'deviant poor' in Europe, 1870-1933*, (Basingstoke 2014) 1-20.

Althammer, Beate, 'Transnational expert discourse on vagrancy around 1900' in: Beate Althammer, Andreas Gestrich, and Jens Gründler eds., *The welfare state and the 'deviant poor' in Europe, 1870-1933* (Basingstoke 2014).

Althammer, Beate, *Bettler in der Europäischen Stadt der Moderne: zwischen Barmherzigkeit, Repression und Sozialreform* (Frankfurt am Main 2007).

Anderson, Elijah, *Streetwise. Race, class and change in an urban community* (Chicago/ London 1990).

Andresen, Astri, 'Gender, after-care and reform in inter-war Norway' in: Pamela Cox and Heather Shore eds., *Becoming delinquent: British and European youth, 1650-1950* (Hampshire 2002) 123-140.

Andrews, Jonathan and Anne Digby, 'Gender and class in the historiography of British and Irish psychiatry' in: Idem eds., *Sex and seclusion, class and custody. Perspectives on gender and class in the history of British and Irish psychiatry* (Amsterdam New York 2004).

Appignanesi, Lisa, *Mad, bad and sad. A history of women and the mind doctors from 1800 to the present. London* (Londen 2008).

Bakker, Nelleke, Jan Noordman, en Marjoke Rietveld-van Wingerden. *Vijf eeuwen opvoeden in Nederland. Idee en praktijk 1500-2000* (Assen, 2010).

Bartley, Paula, *Prostitution. Prevention and reform in England 1860-1914* (Londen/New York 2000).

Beekink, Erik, en Jan Kok, 'Temporary and lasting effects of childhood deprivation on male stature. Late adolescent stature and catch-up growth in Woerden (The Netherlands) in the first half of the Nineteenth century', *The History of the Family* 22:2-3 (2017) 196-213.

Bellanta Melissa, en Alana Piper, 'Looking flash. Disreputable women's dress and 'modernity' 1870-1910', *History Workshop Journal* (2014) 58-81.

Beltman, Hendrik, *Buigen of barsten, Hoofdstukken uit de geschiedenis van de zorg aan mensen met een verstandelijke handicap in Nederland 1945-2000* (Groningen 2001).

Berardi, Luca, 'Neighbourhood wisdom: An ethnografic study of localised street knowledge', Qualitative Sociology (2020) 1-22.

Bientjes, Jan.A en Henricus R. Offerhaus, *De Rijkswerkinrichtingen Veenhuizen, in hun oorsprong en wettelijke organisatie geschetst* (Assen 1904).

Bierens de Haan, Jacob, *De Nederlandsche strafbepalingen tegen bedelarij: een historisch, statistisch en kritisch onderzoek* (Dissertatie Utrecht 1895).

Bijleveld, Catrien, en Frans van Poppel. 'The success of the civilization offensive: Societal adaptation of reformed boys in the early twentieth century in the Netherlands', *Journal of social history* (2011) 1173-1194.

Bijleveld, Catrien, en Victor van der Geest, *Methoden en technieken van onderzoek in de criminologie* (Den Haag 2021).

Blok, Gemma, 'Gentle knights. Masculinity, teetotalism and aid for alcohol abuse c. 1900.' *BMGN - Low Countries Historical Review* 127:1 (2012) 101-126

Blok, Gemma, *Ziek of zwak. Geschiedenis van de verslavingszorg in Nederland*. (Amsterdam 2011).

Blok, Gemma, 'Dronkenschap zonder alcohol. Het bevlogen leven van drankbestrijder prof. dr. Jacob van Rees (1854-1928)' in: Amanda Kluveld, Anne Hilde van Baal, Catherina Th.

Bakker en Gemma Blok, eds., *Genezen. Opstellen bij het afscheid van Marijke Gijswijt-Hofstra* (Amsterdam 2005) 118-127.

Bossenbroek Martin, en Jan H. Kompagnie. *Het mysterie van de verdwenen bordelen. Prostitutie in Nederland in de 19e eeuw* (Amsterdam 1998).

Bosworth, Mary 'The past as a foreign country. Some methodological implications of doing historical criminology', *British Journal of Criminology* 41:3 (2001) 431-442.

Boter, Corinne, 'Ideal versus reality the domestic ideal and household labour relations in Dutch industrializing regions, circa 1890', *The history of the family* 22:1 (2017) 82-102.

Boter, Corinne, *Dutch divergence? Women's work, structural change and household living standards in the Netherlands, 1830-1914* (Dissertatie Wageningen 2017).

Boulton, Jeremy '"It is extreme necessity that makes me do this". Some "survival strategies" of pauper households in London's West End during the early eighteenth century', *International Review of Social History* 45: S8 (2000) 47-69.

Bowles, Samuel, 'Genetically capitalist?' *Science* 318: 5849 (2007) 94-95.

Brand, Joëlle, De rol van vrouwen binnen het Genootschap tot Zedelijke Verbetering der gevangenen in het jaar 1880 (masterscriptie Radbouduniversiteit Nijmegen 2021).

Bras, Hilde and Jan Kok, 'Naturally, every child was supposed to work. Determinants of the leaving home process in the Netherlands, 1850-1940' in: Frans van Poppel, Michel Oris, & James Lee eds., *The Road to Independence. Leaving home in Eastern and Western Societies, 16th-20th centuries* (Bern 2003) 403-450

Bras, Hilde, 'Maids to the city. Migration patterns of female domestic servants from the province of Zeeland, the Netherlands (1850–1950)', *The History of the Family* 8:2 (2003) 217-246.

Bras, Hilde, *Zeeuwse meiden. Dienen in de levensloop van vrouwen ca. 1850-1950* (Amsterdam 2002).

Braun, Marianne, 'Gelijk recht voor allen! Feministische strijd tegen de maritale macht' in: *Zesde jaarboek voor vrouwengeschiedenis* (1985) 138-161.

Brennan, Karen, 'Murderous mothers & gentle judges. Paternalism, patriarchy and infanticide', *Yale Journal of Law and Feminism* 30:1 (2018) 139-196

Bretherton, Joanne, 'Gender' in: Joanne Bretherton and Nicolas Pleace, eds. *The Routledge handbook of homelessness* (Abingdon 2023) 147-157.

Brink, Egbert-Jan, 'Menschenmeting en menschenherkenning, opkomst en ondergang van de Bertillonage, *Spiegel Historiael* (1997) 264-269.

Bronach, Kane and Fiona Williamson, 'Introduction' in: Idem, Women, agency and the law, 1300-1700 (London 2013) 1-16.

Brood, Paul, 'Bronnen voor gratieverlening tot 1897' in: G.A.M. van Synghel en L. Oldersma eds., *Broncommentaren 7. Bronnen voor de criminaliteit en strafrechtspleging vanaf 1811 tot heden* (Den Haag 2009) 171-243.

Brummer, Coen, '"Een koele beschouwing van het maatschappelijk organisme". De kinderwet van Sam van Houten als economisch idee en het politiek debat over sociale kwesties', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 134:4 (2021) 583-602.

Buitenwerf-Van der Molen, Mirjam, *God van vooruitgang. De popularisering van het modern-theologische gedachtengoed in Nederland (1857-1880*) (Hilversum 2007).

Bultman, Saskia, Constructing a female delinquent self. Assessing pupils in the Dutch State Reform school 1905-1975 (Dissertatie Radboud Universiteit Nijmegen 2016).

Buma, Marcelle, 'Het mantelpakkenfeminisme. De vrouwenbeweging in de periode van 1935 tot 1965', *Historica* 44:3 (2021) 46-51.

Bushfield, Joan, 'The female malady? Men, women and madness in nineteenth century Britain', *Sociology* (1994) 28:1, 259-277.

Buursma, Albert, *Caritas in verandering. Vier eeuwen rooms-katholieke sociale zorg in de stad Groningen* (Hilversum 2017).

Cahn, L.A., *Medemblik: een episode in de Nederlandse psychiatrie, 1884 - 1967* (Castricum 1970).

Carter, C.Kodell and Barbara R. Carter, *Childbed fever. A scientific biography of Ignaz Semmelweis.* (Londen 1994).

Christiaens, Jenneke, 'Jeugdcriminaliteit een apart probleem? Negentiende-eeuwse jonge daders en hun misdrijven' in: Catharina Lis en Hugo Soly, eds., *Tussen dader en slachtoffer. Jongeren en criminaliteit in historisch perspectief* (Brussel 2001) 277-298.

Clark, G., *A farewell to alms. A brief economic history of the modern world* (Princeton 2007).

Cottaar, A. *Kooplui, kermisklanten en andere woonwagenbewoners. Groepsvorming en beleid 1870-1945* (Dissertatie VU Amsterdam 1996).

Cox, Catherine, *Disorder contained. Mental breakdown and the modern prison in England and Ireland 1840-1900* (Cambridge 2022).

Crenshaw, Kimberle, 'Mapping the margins: intersectionality, identity politics, and violence against women of color', *Stanford Law Review* 43:6 (1991) 1241-1299.

Crockett, Lisa, 'Agency in the life course. Concepts and processes' in: Richard Dienstbier and Lisa Crockett, eds., Agency, motivation and the life course (Nebraska 2002) 1-29.

Dahl, Hilde, 'Insane criminals and the criminal insane. Criminal asylums in Norway 1895-1940, *History of Psychiatry* 28:2 (2017), 209-224.

Dannenberg, Erik, Pieter Hilhorst, Tim'S Jongers en Willemijn van der Zwaard, 'Herstel begint met een huis', in: *Tijdschrift voor Sociale Vraagstukken* 2 (2020) 29-31.

Dasberg, Lea, en Johannes W.G. Jansing, *Meer kennis meer kans. Het Nederlands onderwijs 1843-1914* (Haarlem, 1987).

Davies, Sue., 'Working their way to respectability: women, vagrancy and nineteenth century Melbourne, *Lilith. A Feminist History Journal* 6 (1989) 50-63.

De arbeid van de vrouw in de gevangenis. Verslag aan het Nederlands Genootschap tot Zedelijke Verbetering der Gevangenen (1915).

De Bie, Tineke en Wantje Fritschy, 'De wereld van de Reveilvrouwen, hun liefdadige activiteiten en het ontstaan van het feminisme in Nederland' in: *De eerste feministische golf. Zesde jaarboek voor vrouwengeschiedenis* (Nijmegen 1985) 30-58.

De Castro Garzoni, Lerice, 'At the borders of non-work: poor female workers and definitions of vagrancy in early twentieth-century Rio de Janeiro, *International Review of Social History* 60:2, 193-224

De Certeau, Michel, *The practise of everyday life,* vert. door Steven Rendall (Berkely, Los Angeles and London 1988).

De Haan Francisca, en Romke van der Heide, 'Vrouwenvereenigingen, dames-comité's en feministen. De zorg voor vrouwelijke gevangenen in de negentiende eeuw', *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis* (1997) 278-309.

De Haan, Francisca, '"Niet langer cellulair, nog steeds Elizabeth Fry!". Grondlegster van de zorg voor vrouwelijke gevangenen', *Nemesis Tijdschrift over Vrouwen en Recht* 11.2 (1995) 58-75.

De Haan, Francisca, 'De zorg voor gevangenen in de 19e eeuw', *Pro Memorie* 2 (2000) 302-320.

De Jong, Herman en Jan Luiten van Zanden, 'Debates on industrialisation and economic growth in the Netherlands', *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis* 11:2 (2014) 85-110.

De Koster, Margo and Ayfer Erkul, 'Removing local nuissances, arresting masterless strangers, and granting 'nights on request', *TSEG-The Low Countries Journal of Social and Economic History* 20:1 (2023), 121-152.

De Koster, Margo, 'Prostitutie en politie in Antwerpen, eind negentiende- begin twintigste eeuw', *Heemkunde* 8:31 (2018) 39-51.

De Koster, Margo and Herbert Reinke, 'Policing minorities' in: Paul Knepper and Anja Johansen eds., *The Oxford handbook of the history of crime and criminal justice* (Oxford 2016).

De Koster, Margo, 'Jongeren en criminaliteit. Een lange geschiedenis van de Middeleeuwen tot heden' *Tijdschrift voor Criminologie* 52:3 (2010) 310-319.

De Koster, Margo, *Weerbaar, weerspannig of crimineel? Meisjes en jonge vrouwen tussen emancipatie en delinquentie tijdens de eerste helft van de twintigste eeuw* (Dissertatie, Vrije Universiteit Brussel 2003).

De Koster, Margo, 'Over ongeregelde dochters en klagende ouders. De kinderrechtbank van Antwerpen 1912-1913' in: Catharina Lis en Hugo Soly eds., *Tussen dader en slachtoffer. Jongeren en criminaliteit in historisch perspectief* (Brussel 2001) 337-369.

De Koster, Margo, 'Los van god, gezin en natie. Problematisering en criminalisering van ongeoorloofde seks van jonge vrouwen in de vroege twintigste eeuw' in: Jan Kok en Jan van Bavel eds., *"De levenskracht der bevolking". Sociale en demografische kwesties in de Lage Landen tijdens het interbellum* (Leuven 2010) 355-384.

De Koster, Margo en Veerle Massin, 'Delinquente en problematische meisjes in de molen van de jeugdbescherming, 1912-1965', *Panopticon* 33:5 (2012) 437-453.

De Regt, Ali. 'Beschavingsoffensief (Civilising offensive). From a sociological concept to moral appeal', *Human Figurations* 4:1 (2015), 1-13.

De Regt, Ali, *Arbeidersgezinnen en beschavingsarbeid. Ontwikkelingen in Nederland 1870-1940; een historisch-sociologische studie* (derde druk; Amsterdam 1986).

De Ridder, Denise, 'Voorlichting van de psychiater aan de strafrechter rond de eeuwwisseling: diagnose of vonnis' in Frans Koenraadt ed., *Ziek of schuldig? Twee eeuwen forensische psychiatrie en psychologie* (Gouda/Amsterdam 1991) 35-48.

De Rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen. Afdrukken van indrukken door een onherroepelijk verlorene (Rotterdam 1904).

De Roos, J.R.B. *Inleiding tot de beoefening van de crimineele aetiologie met gebruikmaking van Nederlandsche gegevens* (Haarlem 1908).

De Rooy, Piet, *Een geschiedenis van het onderwijs in Nederland* (Amsterdam 2018).

De Rooy, Piet, *Republiek van rivaliteiten. Nederland sinds 1813* (Amsterdam 2002).

De Vries, Boudien ed., *Leiden. De geschiedenis van een Hollandse stad, deel 3* (Stichting geschiedschrijving Leiden 2004).

De Vries, Gerben, *Honderd jaar gemeenschapsregime in Esserheem Veenhuizen 1895-1995* (Gouda 1995).

De Vries, Petra, *Kuisheid voor mannen, vrijheid voor vrouwen. De reglementering en bestrijding van prostitutie in Nederland,* 1850-1911 (Hilversum 1997).

De Waardt, Hans, *Mending minds. A cultural history of Dutch academic psychiatry*. (Rotterdam 2005)

De Wildt, Annemarie, 'Het rode licht van de prostitutie', *Groniek* (2011) 181-195.

De Windt, R. 'Bedelarij en de bedelaarsgestichten van de Maatschappij van Weldadigheid', in: R. Berends, e.a., *Arbeid ter disciplinering en bestraffing* (Zutphen 1984) 55-77.

De Windt, R., 'De Maatschappij van Weldadigheid' in: R. Berends, A.H. Huussen jr., R Mens en R. de Windt eds., *Arbeid ter disciplinering en bestraffing*. *Veenhuizen als onvrije kolonie van de maatschappij van weldadigheid, 1823-1859* (Zutphen 1984) 9-35.

Dekker, Jeroen J.H., 'Vrouw en opvoeding sinds de late negentiende eeuw', *BMNG Low Countries Historical Review* (2015) 70-91.

Dekker, Rudolf. 'De Middernachtszending een buitenparlementaire actiegroep' in: *Criminaliteit in de 19e eeuw. Hollandse studiën* 22 (Hilversum 1989) 109-115.

Dercksen, Adrianne en Loes Verplanke, *Geschiedenis van de onmaatschappelijkheids-bestrijding in Nederland 1914-1970* (Proefschrift Universiteit Utrecht 1987).

Dilli, Selin, Sarah G. Carmichael & Auke Rijpma, 'Introducing the Historical Gender Equality Index', *Feminist Economics* 25:1 (2019) 31-57.

Dimmendaal, Geertje, *Heropvoeding en behandeling. Meisjes in Huize de Ranitz*. 1941-1967 (Groningen 1998).

Dinges, Martin, 'Justiznutzungen als sociale Kontrolle in der Frühen Neuzeit' in: A. Blauert and G. Schwerhoff eds., *Kriminalitätsgeschichte. Beiträge zur Sozial- und Kulturgeschichte der Vormoderne* (Universitätsverlag Konstanz, 2000) 503– 544.

Doevendans, Cornelis en Richard Stolzenburg, *Stad en samenleving* (Groningen 2000).

Dols, Chris, *Koning alcohol. Katholieke drankbestrijding 1897-1945* (Zaltbommel 2008).

Dols, Chris, '"*De geesel der eeuw". Katholieke drankbestrijding in Nederland 1852-1945* (2007).

Dorgelo, J.D., *De Koloniën van de Maatschappij van Weldadigheid (1818*-1859). *Een landbouwkundig en sociaaleconomisch experiment* (Wageningen 1964).

Dorsman Jeannette en Monique Stavenuiter, *Nooit gehuwd, maar niet alleen. Vrijgezelle vrouwen uit de arbeidende klasse in de tweede helft van de negentiende eeuw (*Hilversum 1993).

Dorsman, J. & M. Stavenuiter, 'Vrijgezelle vrouwen in Amsterdam in de tweede helft van de 19e eeuw', *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis* 19 (1990) 154-181.

Driessen, Rosalie, 'In memoriam Mevr. E. A. M. Driessen-von Forckenbeck', *Leidsch Jaarboekje* 1928.

Edvinsson, Sören & Angélique Janssens, 'Clustering of deaths in families: infant and child mortality in historical perspective.' *Biodemography and Social Biology* 58.2 (2012) 75-86.

Eendenburg, L.G. van & Eendenburg, G.L. van (2004). *Bedelaarsters en landloopsters in de Rijks Werk Inrichting Veenhuizen, later Leiden (1886-1892)* (Koudekerk aan de Rijn 2004).

Ekamper, Peter en George Buzing, 'Delfts blauwe dood. De gevolgen van de cholera in de negentiende eeuw', *Demos* 29:6 (2013) 4-8.

Elias, Norbert, *Het civilisatieproces I en II. Sociogenetische en psychogenetische onderzoekingen* (vert. Willem Kranendonk en anderen, deel1 en Han Israëls, deel 2, vierde druk Utrecht 1984).

Emsley, Clive, *Crime, police and penal policy. European experiences*, 1750-1940 (Oxford (2007).

Engelen, Theo, 'Labour strategies of families. A critical assessment of an appealing concept', *International Review of Social History* (IRSH) 47 (2002) 453-464.

Engelen, Theo, *Van 2 naar 16 miljoen mensen. Demografie van Nederland, 1800-nu* (Amsterdam 2009).

Engelen, Theo, 'Vergrijzing in Nederland 1899-2000. De historische wortels van een modern probleem' in: Onno Boonstra, K. Doorn, M.P.M. van Horik, J.G.S.J. van Maarseveen en J. Oudhof eds., *Twee eeuwen Nederland geteld*, *Onderzoek met de digitale volks-, beroeps- en woningtellingen 1795-2001* (Den Haag 2007) 51-72.

Everard Myriam, en Mieke Aerts, 'De dingen van Titia van der Tuuk', in: *Jaarboek voor Vrouwengeschiedenis* 31 (Amsterdam 2011) 31-55.

Everts, J. *Gids voor maatschappelijk hulpbetoon in Nederland* (Alphen aan de Rijn 1940).

Everts, J. *Gids voor maatschappelijk hulpbetoon in Nederland. In opdracht van de Nederlandsche Vereeniging voor Armenzorg en Weldadigheid ter gelegenheid van haar 25-jarig jubileum* (Zeist 1933).

Faber, Sjoerd, 'Veenhuizen als Rijksinstelling' in A. van der Woud e.a., *Veenhuizen, een erfenis voor de toekomst.* (Groningen 1994) 41-50.

Feeley, Malcolm, and Deborah Little, 'The vanishing female. The decline of women in the criminal process, 1687-1912', *Law and Society Review* 25 (1991) 719-757.

Fenchel, Francois, Jean Trépanier, and Sylvie Ménard 'From punishment to reform: boys in goal and reform institutions, Montreal, 1853-1921' in: Jean Trepanier and Xavier Rousseau eds., *Youth and justice in western states 1850-1950* (Londres 2018) 99-130.

Fijnaut, Cyrille, *Criminologie en strafrechtsbedeling. Een historische en transatlantische inleiding* (Antwerpen-Cambridge 2014).

Fillmore, Jacquelene, 'The female vagrant pauper', The Local Historian 3 (2005) 148-158.

Foucault, Michel, *Discipline and punish. The birth of the prison* (vertaald door A. Sheridan, tweede druk New York 1995).

Foucault, Michel, *Folie et déraison. Histoire de la folie à l'âge classique* (Parijs 1961)

Franke, Herman, 'The rise and decline of solitary confinement. Social-historical explanations of longterm penal changes', *British Journal of Criminology* 32 (1992) 125-143.

Franke, Herman, *Twee eeuwen gevangen. Misdaad en straf in Nederland* (Utrecht 1990).

Franke, Herman, 'Opvoeding als doelbewuste civilisering. Een penitentiair beschavingsoffensief in het interbellum.' *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift* 15:1 (1988) 108-130.

Franke, Herman, 'Psychiatrie en het gevangenisstelsel van eenzame opsluiting omstreeks 1900' in: F. Koenraadt ed., *Ziek of schuldig*? *Twee eeuwen forensische psychiatrie en psychologie* (1991) 203-220.

Franke, Herman, *De macht van het lijden: twee eeuwen gevangenisstraf in Nederland* (Amsterdam 1996).

Jan Hein Furnée, 'Beschaafd vertier. Standen, sekse en de ruimtelijke ontwikkeling van Den Haag, 1850-1890', *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis* 27:1 (2001) 1-32

Gallée, Bjorn en Jaap Ligthart, 'Gelegenheid maakt de dief. De inzet van vermogenscriminaliteit als overlevingsstrategie in Rotterdam, 1812-1820', *Stadsgeschiedenis* 10 (2015) 117-132.

Garland, David, *Punishment and modern society* (Chicago 1990).

Garton, Stephen, 'Crime, prisons and psychiatry. Reconsidering problem populations in Australia, 1890-1930' in: P. Becker en R. Wetzell, eds., *Criminals and their scientists.The history of criminology in international perspective* (Cambridge University Press 2006) 231-252.

Geertz, Clifford, *The interpretation of cultures* (New York 1973).

Geldof, Koenraad en Rudi Laermans eds., *Sluipwegen van het denken: over Michel de Certeau* (Nijmegen 1996).

Gijswijt-Hofstra, Marijke, 'Within and outside the walls of the asylum' in: Marijke Gijswijt-Hofstra, Huub Oosterhuis, Joost Vijselaar en H. Freeman eds., *Psychiatric cultures compared. Psychiatry and mental health care in the twentieth century* (Amsterdam 2005).

Godfrey, Barry, Stephen Farrall and Susanne Karstedt, 'Explaining gendered sentencing patterns for violent men and women in the late-Victorian and Edwardian period', *The British Journal of Criminology* 45:5 (2005) 696-720.

Godfrey, Barry, 'A historical perspective on criminal justice responses to female and male offending' in Rosemary Gartner and Bill McCarthy eds., *The Oxford handbook of gender, sex and crime* (Oxford 2014) 158-174.

Godfrey, Barry, Pamela Cox, Heather Shore and Zoe Alker, *Young criminal lives, life-courses and life chances from 1850* (Oxford 2017).

Greefs, Hilde and Anne Winter, 'Alone and far from home. Gender and migration trajectories of single foreign newcomers to Antwerp, 1850-1880', *Journal of Urban History* 42:1 (2016) 61–80.

Grijs is niet zwart wit. Onderzoek naar de meningen, wensen en behoeften van 55+'ers. Leyden Academy on Vitality and Ageing in opdracht van de Medical Delta (Samenwerkingsverband van academische instellingen en regionale overheden in Zuid-Holland) (Leiden 2013).

Grob, Gerald, *Mental illness and American society, 1875-1940* (Princeton 1983).

Groenveld, Simon, Jeroen Dekker en Thom Willemse, *Wezen en boefjes. Zes eeuwen zorg in wees-en kinderhuizen* (Hilversum 1997).

Harsin, Jill, 'Gender, class and madness in Nineteenth century France', *French Historical Studies* 17:4 (1992) 1048-1070.

Heerma van Voss, Lex,'De rode dreiging…en het verzuilde antwoord' in: Johan C.H. Blom & Jacobus Talsma eds., *De verzuiling voorbij. Godsdienst en stand in de lange negentiende eeuw* (Amsterdam 2000).

Henkes, Barbara, 'Gedreven door nood of avonturenlust? Mobiliteit en respectabiliteit van jonge, ongehuwde vrouwen in de eerste helft van de twintigste eeuw' in: Barbara Henkes, Marlou Schrover, Ariadne Schmidt en Margrith Wilke eds., *Jaarboek voor vrouwengeschiedenis* 21 (Amsterdam 2001) 123-153.

Henkes, Barbara, 'Van inwonende dienstbode naar au-pair. Werk in de huishouding: kansen en beletsels voor vrouwen in de 20ste eeuw' in: Rikki Holtmaat ed., *Eeuwige kwesties. Honderd jaar vrouwen en recht in Nederland* (1999): 49-64.

Henkes, Barbara, *Heimat in Holland. Duitse dienstmeisjes 1920-1950* (Proefschrift Amsterdam 1995).

Heinrich, Jean-Paul, *Particuliere reclassering en overheid in Nederland sinds 1823* (Gouda 1995).

Hide, Louise, *Gender and class in English asylums, 1890-1914* (New York 2014).

Hitchcock, Tim and Robert Shoemaker, *London lives. Poverty, crime and the making of a modern city, 1690-1800* (Cambridge 2015).

Hitchcock, Tim, 'A new history from below', *History Workshop Journal* 57:1 (2004) 294-298.

Hitlin, Steven, and Glen H. Elder, 'Agency. An empirical model of an abstract concept', *Advances in life course research* 11 (2006) 33-67.

Hobsbawn, Eric, *Bandits* (New York 1969).

Hoekstra, Hanneke, *Het hart van de natie. Morele verontwaardiging en politieke verandering in Nederland 1870-1919* (Amsterdam 2005).

Horden, Peregrine, 'Household Care and Informal Networks. Comparison and continuities from antiquity to the present' in: Peregrine Horden and R. Smith eds., *The locus of care. Families, communities, institutions, and the provision of welfare since antiquity* (London 1998) 21-67.

Howell, Martha, 'The problem of women's agency in late medieval and early modern Europe' in: Martha Howell, Sarah Joan Moran, and A. C. Pipkin eds., *Women and gender in the early modern Low Countries* (Leiden/Boston 2019) 21-31.

Hueting Ernest, en Rob Neij, *Ongehuwde moederzorg in Nederland* (Naarden 1990).

Hufton, Olwen, *The poor of eighteenth-century France 1750-1789* (Oxford 1974).

Huitzing, An, *Betaalde liefde, prostituees in Nederland 1850-1900* (Bergen 1983).

Huitzing, An, Prostituees en hun klanten in de negentiende eeuw. Een literatuuroverzicht. *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis* 23 (1981) 223-246.

Hunt, Geoffrey, Jenny Mellor and Janet Turner, 'Wretched, hatless and miserably clad: Women and inebriate Reformatories from 1900-1913', *British Journal of Sociology* 40:2 (1989) 244-270.

Huussen A.H., jr. 'Ideaal en praktijk 1818-1859' in: Auke van der Woud, J. N. H. Elerie en A. H. Huussen Jr., *Veenhuizen, een erfenis voor de toekomst* (Groningen 1994) 17-28.

Huussen A.H., jr., ‘Balans’ in: R. Berends e.a. eds., *Arbeid ter disciplinering en bestraffing. Veenhuizen als onvrije kolonie van de Maatschappij van Weldadigheid 1823-1859* (Zutphen 1984) 100-104.

Janse, Maartje, *De afschaffers. Publieke opinie, organisatie en politiek in Nederland. 1840-1880* (Amsterdam 2007).

Jansen, Suzanna, *Het pauperparadijs. Een familiegeschiedenis* (Amsterdam 2008).

Janssens Angelique and Ben Pelzer. ‘Lovely little angels in heaven? The influence of religiously determined cultural life scripts on infant survival in the Netherlands, 1880-1920.’ *Historical Social Research/Historische Sozialforschung* (2014) 19-47.

Janssens, Angelique. ‘De rol van vrouwen in de eerste demografische transitie in Nederland. Een vergelijking van twee textielsteden’, *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis* 6:4 (2009) 87-114.

Jansz, Ulla, ‘Sociale kwestie en sekse in de politieke geschiedenis. De arbeiderswet van 1889’ in: Marjan Schwegman ed.,, *Op het strijdtoneel van de politiek. Twaalfde jaarboek voor vrouwengeschiedenis* (Nijmegen 1991) 70-90.

Johnson, Walter, ‘On agency’, *Journal of Social History* 37:1 (2003) 113-124.

Johnston, Helen, ‘Histories of punishment and control’ in: Helen Johnston ed., *Punishment and control in historical perspective* (Basingstoke 2008), 1-11.

Jones, Peter, ‘”I cannot keep my place without being deascent”. Pauperletters, parish clothing and pragmatism in the south of England, 1750-1830’, *Rural History* 20:2 (2009) 31-49.

Jütte, Robert, Poverty and deviance in early modern Europe (Cambridge 1994).

Kabeer, Naila, ‘Resources, agency, achievements: reflections on the measurement of women's empowerment.’ *Development and Change* 30:3 (1999) 435-464.

Jeannette Kamp en Marion Pluskota,‘The lure of the city. Migration, crime and urbanization in Amsterdam. 1850-1905, *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis* (TSEG) 20:1 (2023) 93-120.

Kamp, Jeannette and Ariadne Schmidt, 'Getting justice. A comparative perspective on illegitimacy and the use of justice in Holland and Germany, 1600-1800', *Journal of Social History* 51:4 (2018) 672-694.

Kermode, Jenny and Garthine Walker, 'Introduction' in: Garthine Walker and Jenny Kermode, *Women, crime and courts in early modern England.* (London 1994) 1-25.

Killian, Sheila, '"For lack of accountability": The logic of the price in Ireland's Magdalen Laundries', *Accounting, Organizations and Society* 43 (2015).

Kimber, Julie, 'A nuisance to the community. Policing the vagrant woman', *Journal of Australian Studies* 34:3 (2010) 257-293

King, Stephen and Alannah Tomkins, *The poor in England 1700-1850: An economy of makeshifts* (Manchester 2003).

King, Steven, '"I fear you will think me too presumtuous in my demands but necessity has no law". Clothing in English pauper letters, 1800–1834', *International Review of Social History* 54:2 (2009) 207-236.

King, Steven, 'Negotiating the law of poor relief in England, 1800–1840', *History* 96:324 (2011) 410-435.

King, Steven, 'Pauper Letters as a source'*, Family and Community History* 10:2 (2007) 167-170.

Kloek, Els *Vrouw des huizes. Een cultuurgeschiedenis van de Hollandse huisvrouw* (Amsterdam 2009).

Kloek, Els *Wie hij zij, man of wijf. Vrouwengeschiedenis in de vroegmoderne tijd* (Hilversum 1990).

Kloosterhuis, C.A., *De bevolking van de vrije koloniën der Maatschappij van Weldadigheid* (Zutphen 1981).

Knippenberg, Hans, 'Polarisatie en versnippering: kerk en godsdienst rond 1900' in: Jacques G.S.J. van Maarseveen en P.K. Doorn eds., *Nederland een eeuw geleden geteld. Een terugblik op de samenleving rond 1900* (Amsterdam 2001) 131-159.

Knippenberg, Hans, *Deelname aan het lager onderwijs in Nederland gedurende de 19e eeuw* (Amsterdam 1986).

Koenraadt, Frans, ‘Vagebonden in woorden en daden, én in beelden. Van deerniswekkende drommel via vrijheidslievende romanticus tot zorgwekkende zorgmijder’, *Tijdschrift over Cultuur & Criminaliteit* 4:2 (2014) 29-52.

Koenraadt, Frans en Anke Pouw, ‘Verborgen in Medemblik, Gerechtelijk-geneeskundige rapportages over krankzinnige en misdadige vrouwen rond de eeuwwisseling, *Tijdschrift voor Criminologie* 29 (1987) 53-72.

Kok, Jan, ‘Women’s Agency in Historical family systems’ in: Jan Luiten van Zanden, Auke Rijpma and Jan Kok eds., *Gender and economic development in the world economy 1850–2000. Testing the Sen hypothesis* (2017) 10-50.

Kok, Jan, ‘Church affiliation and life course transitions in the Netherlands 1850-1970’, *Historical Social Research / Historische Sozialforschung*, 42:2 (160) (2017) 59-91.

Kok, Jan, Kees Mandemakers and Henk Wal, H. ‘City nomads. Changing residence as a coping strategy, Amsterdam, 1890-1940’, *Social Science History* (2005) 15-43.

Kok, Jan, ‘Evaluatie: het onderzoek naar gezinsstrategieën’ in: Jan Kok, Ad Knotter, Richard Paping en Eric Vanhaute, *Levensloop en levenslot. Arbeidsstrategieën van gezinnen in de negentiende en twintigste eeuw* (Groningen/ Wageningen 1999) 231-240

Kok, Jan, Frans van Poppel and Ellen Kruse, ‘Mortality among illegitimate children in mid-nineteenth-century’ in: Carlo A. Corsini and Pier Paolo Viazzo eds., *The decline of infant and child mortality: The European experience: 1750-1990* (Den Haag 1997) 193-211.

Kok, Jan, *Langs verboden wegen. De achtergronden van buitenechtelijke geboorten in Noord- Holland 1812-1914 (*Hilversum, 1991).

Kok, Paul Th., *Burgers in de Bijstand. Werklozen en de ontwikkeling van de sociale zekerheid in Leeuwarden van 1880 tot 1930* (Groningen 2000).

Kooij, Pim, ‘Cholera in Groningen’, *Groniek,* 195 (Groningen 2012) 153-167.

Kooij, Pim, *Groningen 1870-1914. Sociale verandering en economische ontwikkeling in een regionaal centrum* (Assen/Maastricht 1987).

Kramers, Henk, Jaak Slangen en Marius Vroegindeweij, *Het Leidse Volkshuis 1890-1980. Geschiedenis van een stichting sociaal-kultureel werk* (Leiden 1982).

Kruithof, Bernard, ‘Overheid, kinderbescherming en het belang van het kind’, *Justitiële Verkenningen* 34:8 (2008) 11-23.

Lawrence, Paul, 'The police and vagrants in France and England during the nineteenth century' in: L. Antonielli ed., *Polizia, ordine pubblico e crimine tra città e campagna*. *Un confronto comparative. Stato, esercito controllo del territorio* (Manelli 2010) 49-60.

Leonards, Chris and Nico Randeraad, 'Transnational experts in social reform, 1840-1880', *International Review of Social History* 55:2 (2010) 215-239.

Lintsen, Harry, Frank Veraart, Jan Pieter Smits en John Grin, *De kwetsbare welvaart van Nederland 1850-2050. Naar een circulaire economie* (Amsterdam 2018).

Lis, Catharina and Hugo Soly, '"Total institutions" and the survival strategies of the laboring poor in Antwerp, 1770-1860' in: Peter Mandler ed., *The uses of charity. The poor on relief in the nineteenth-century metropolis* (Philadelphia, 1990) 38-67.

Lis, Catharina en Hugo Soly, *Te gek om los te lopen? Collocatie in de 18de eeuw* (Turnhout 1990).

Lis, Catharina, Hugo Soly en Dirk van Damme, *Op vrije voeten? Sociale politiek in West-Europa* (1450-1914) (Leuven 1985).

Lis, Catharina and Hugo Soly, *Poverty and capitalism in pre-industrial Europe* (Brighton 1979).

Lucassen, Leo en Wim Willems, 'Waarom mensen in een stad willen wonen. Een terugblik' in: Idem, *Waarom mensen in de stad willen wonen: 1200-2010* (Amsterdam 2009) 259-270.

Lucassen, Leo, 'Eternal vagrants? State formation, migration, and travelling groups in Western Europe, 1350-1914' in: Jan Lucassen en Leo Lucassen eds., *Migration, migration history, history, old paradigms and new perspectives* (Amsterdam 1997) 225-253

Lucassen, Leo, 'De Breestraat als kosmopolitisch centrum: Italianen, Chinezen, Duitse dienstbodes en Joodse vluchtelingen in Leiden, 1872-1950' in: Jaap Moes en Ed van der Vlist eds., *In de nieuwe stad. Nieuwkomers in Leiden, 1200-2000* (Leiden 1996) 87-111.

Lucassen, Leo, 'Op het breukvlak van individu en gemeenschap. Europese sociaaldemocraten en een "Brave New World" in de 20e eeuw' in: Jan Kok en Jan van eds., *'De levenskracht der bevolking' Sociale en demografische kwesties in de Lage Landen tijdens het interbellum (Leuven 2010)* 285-320.

Lüdtke, Alf , 'Cash, coffeebreaks, horseplay. Eigensinn and politics among factoryworkers in Germany circa 1900' in: Michael Hanagan and Charles Stephenson eds., *Confrontation, class consciousness, and the labor process. Studies in proletarian class formation* (Connecticut 1886) 65-95.

Lüdtke, Alf, *Alltagsgeschichte zur Rekonstruktion historischer Erfahrungen und Lebensweisen* (Frankfurt am Main 1989).

Lyons, Martyn, 'Writing upwards. How the weak wrote to the powerful', *Journal of Social History* 49:2, 317-330.

MacKay, Lynn, 'Why they stole. Women in the Old Bailey, 1779-1789', *Journal of Social History* (1999) 623-639.

Elizabeth Malcolm, 'Between habitual drunkards and alcoholics. Inebriate women and reformatories in Ireland, 1899-1919' in: Margaret Preston ed., *Gender and medicine in Ireland 1700-1950* (Syracuse 2012) 108-122.

Mandemakers, Kees, Ineke Maas en Marco van Leeuwen, eds., *Honderdvijftig jaar levenslopen. De Historische Steekproef Nederlandse bevolking* (Amsterdam 2008)

Marland, Hilary, 'Disappointment and desolation: women, doctors and interpretations of puerperal insanity in the nineteenth century', *History of Psychiatry* 14 (2003) 303-320.

Massin, Veerle, 'Les archives psychiatriques: une occasion de saisir l'experience du patient (Belgique, entre-deux-guerres)', *Santé mentale au Québec* 41:2 (2016) 83-100.

Matthijsen, Marita, *De gemaskeerde eeuw* (derde druk, Amsterdam 2007).

Matthys, Christa 'Discourses versus lifecourses. Servants' extramarital sexual activities in Flanders during the nineteenth and early twentieth centuries', *Journal of Urban History* 46:1 (2016) 81-100.

MC Closky, Deidre. N. 'You know Ernest, the rich are different from you and me. A comment on Clark's A farewell to arms', *European Review of Economic History* 12 (2008) 138-148.

Meerstadt, Wenneke, 'Het ligt geheel in het vrouwelijk karakter. Gerbrandus Jelgersma over hysterie' in: Gemma Blok ed., *Gender en gekte. Jaarboek voor vrouwengeschiedenis 30* (2010) 159-172.

Mens, R., 'Architectuur en discipline in Veenhuizen', in Berends e.a. *Arbeid ter disciplinering en bestraffing,* 37-54.

Milne Smith, Amy, 'Gender and madness in Nineteenth Century Britain', *History Compass* 20:11 (2022) e12754, 1-10.

Misztal, Barbara A., *The challenges of vulnerability. In search of strategies for a less vulnerable social life* (London 2011).

Moes, Jaap, *Van bedelstaf tot marktwapen* (Leiden 1997).

Mokyr, Joel, *A culture of growth* (Princeton 2017).

Montenach, Anne and Deborah Simonton, 'Introduction. Gender, agency and economy: shaping the eighteenth-century European town' In: Deborah Simonton and Anne Montenach eds., *Female agency in the urban economy. Gender in European towns 1640-1830* (New York 2013) 1-14.

Mooij, Annet, *De onzichtbare vijand. Over de strijd tegen infectieziekten* (Amsterdam 2007)

Morrison, Bronwyn, 'Controlling the 'hopeless'. Re-visioning the history of female inebriate institutions c. 1870-1920, in: Helen Johnston (ed), *Punishment and control in historical perspective* (New York 2008) 135-157.

Moss, Kate, and Paramjit Singh, *Women rough sleeping in Europe. Homelessness and victims of domestic abuse* (Bristol 2015).

Muller, Elke, 'Van apathie naar overbelasting' in: Gemma Blok ed., *Gender en gekte, Jaarboek vrouwengeschiedenis* 30 (Amsterdam 2010) 37-58.

Muurling, Sanne, *Everyday crime, criminal justice and gender in early modern Bologna* (Dissertatie Leiden 2021).

Muurling, Sanne, Marion Pluskota and Manon van der Heijden, 'Introduction: Women and crime in history' in: Manon van der Heijden, Marion Pluskota and Sanne Muurling eds., Women's criminality in Europe, 1600–1914 (Cambridge 2020) 1-25.

Nagel, W.H., *Het werkschuwe tuig* (Alphen aan de Rijn 1977).

Newsome, Marc, 'Geslaagde jongens? Over de jongens van het tijdelijk Rijksopvoedingsgesticht in Leiden 1910-1926', *Acta Historica* 2.2. (2013) 15-21.

North, Douglass C. 'Final Remarks. Institutional Change and Economic History', *Journal of Institutional and Theoretical Economics* 145 (1989) 238-245.

North, Douglass C. *Institutions, institutional change and economic performance* (Cambridge 1990).

Noyon, T.J., *Het Wetboek van Strafrecht verklaard*, bewerkt door G.E. Langemeijer, deel 3 (vijfde druk; Arnhem 1949).

Nys, Liesbet, ‘De ruiters van de Apocalyps. Alcoholisme, tuberculose, syfilis en degeneratie in medisch België, 1870-1940’, *Tijdschrift voor Geschiedenis* 115:1 (2002) 26-46.

Nys, Liesbet, ‘Nationale plagen: Hygiënisten over de ziekten van het maatschappelijk lichaam’ in: Liesbeth Nys, Henk de Smaele, Jo Tollebeek en Kaat Wils eds., *De zieke natie. Over de medicalisering van de samenleving 1860-1914* (Groningen 2002) 220-241.

Nys, Laura, Het hart van Gabriel B. Jongeren en hun gevoelens in Belgische heropvoedingsinstellingen voor jeugddelinquenten, 1890-1965 (Proefschrift Universiteit Gent 2020).

Nys, Laura, ‘Distance and proximity interpersonal relations between pupils and educators in the Belgian reform school of Mol (1927-1960)’, *Crime, Histoire & Sociétés/Crime, History & Societies* 25:1 (2021) 5-28.

Nys, Liesbeth, Henk de Smaele, Jo Tollebeek, & Kaat Wills, ‘Proloog. Een medisch object: veranderingen in menswetenschap, cultuur en politiek’ in: Idem, *De zieke natie: over de medicalisering van de samenleving, 1860-1914* (Groningen 2002) 10-20.

O’ Brasill-Kulfan, Kristin, *Vagrants and vagabonds. Poverty and mobility in the early American Republic, New York* (New York 2019).

Ocobock, Paul, ‘Introduction. Vagrancy and homelessness in global and historical perspective’, in: A.L. Beier en Paul Ocobock eds., *Cast out vagrancy and homelessness in global and historical perspective* (Ohio 2008) 1-34.

Oosterhuis, Huub, & Jessica Slijkhuis, Jessica, *Verziekte zenuwen en zeden. De opkomst van de psychiatrie in Nederland (1870–1920)* (Rotterdam 2012).

Oosterhuis, Huub, & Marijke Gijswijt-Hofstra, *Verward van geest en ander ongerief. Psychiatrie en Geestelijke Gezondheidszorg in Nederland (1870– 2005)* (Houten 2008).

Pawson, Ray and Nick Tilley, *Realistic evaluation* (Londen 1997).

Pel, M., J.Z.S. Pel en J. Boon, ‘Armoede en onkunde. Kraamvrouwenkoorts in het Amsterdamse Binnengasthuis in 1845’, *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* 137:51 (1993),2649-2653.

Persson, Carl Gunnar, ‘The Maltus delusion’, *European Review of Economic History* 12:2 (2008) 165-173.

Petersen, M. *Gedetineerden onder dak. Geschiedenis van het gevangeniswezen in Nederland van 1795 af, bezien van zijn behuizing* (Proefschrift Leiden 1978).

Piper, Alana, '"I go out worse every time". Connections and corruption in a female prison', *History Australia* 9:3 (2012) 132-153.

Piper, Alana, 'All the waters of Lethe. An experience of female alcoholism in federation Queensland', *Queensland Review* 18.1 (2011) 85-97.

Plantinga, Arnoud, Marcel Zeelenberg en Seger M. Breugelmans, *De effecten van armoede op voelen, denken en doen* (2018).

Pluskota, Marion, Roos van Oosten, Suzanne Tegelaar, Marije van der Windt, Gender and the geographie of crime in nineteenth-century Leiden and Amsterdam, *Crime, Histoire & Sociétés/Crime, History & Societies* 26:2 (2022) 5-23.

Pluskota, Marion, 'Petty criminality, gender bias, and judicial practice in nineteenth-century Europe', *Journal of Social History* 51:4 (2018) 717–735.

Pluskota, Marion, 'Prostitution in the Netherlands: Amsterdam, Rotterdam and the Hague' in: *Trafficking in women 1924-1926 The Paul Kinsie reports for the League of Nations. Historical series* 2 (Geneve 2017) 150-158.

Pluskota, Marion, 'Criminal families and the court: co-offending in Amsterdam, 1897–1902.' *The History of the Family* 20:2 (2015) 270-290.

Poelstra, Jannie, 'Dienstboden tussen arbeiders en burgerstand', *Tijdschrift voor Vrouwenstudies* 2:1 (1981) 45-68.

Poelstra, Jannie, *Luiden van een andere beweging. Huishoudelijke arbeid in Nederland 1840-1920* (Dissertatie Universiteit Amsterdam 1996).

Pott-Buter, Hetty. *Facts and fairy tales about female labor, family and fertility, a seven-country comparison, 1850-1990* (Amsterdam 1993).

Pott-Buter, Hetty, Kea Teidens, J. Plantenga en A. Janssens, 'Beroepsarbeid van vrouwen en mannen' in: Hettie Pott-Buter en Kea Teidens eds., *Vrouwen, leven en werk in de twintigste eeuw* (Amsterdam 1998) 149-179.

Powell, Ryan, 'The theoretical concept of the 'civilising offensive' (Beschavingsoffensief): notes on its origins and uses. *Human Figurations. Longterm perspectives on the human condition*, 2:2 (2013) 1-20.

Prak, Maarten, en Jan Luiten van Zanden, *Nederland en het poldermodel, sociaaleconomische geschiedenis van Nederland, 1000-2000* (Amsterdam 2013).

Purdue, Olwen, ‘Surviving the industrial city. The female poor and the workhouse in late nineteenth-century Belfast’*, Urban History* 44:1 (2017) 69-90.

Purdue, Olwen.,‘”A gigantic system of casual pauperism”: The contested role of the workhouse in late nineteenth-century Belfast’ in: Beate Althammer, Andreas Gestrich and Jens Gründler eds., The welfare state and the ‘deviant poor’ in Europe, 1870-1933 (London 2014) 42-57.

Räkers, Marc, ‘Van mensen opvangen naar woningen bouwen’, *Tijdschrift voor Sociale Vraagstukken* 2 (2020) 26 -28

Randeraad, Nico, ‘The international statistical congress (1853–1876). Knowledge transfers and their limits’, *European History Quarterly* 41:1 (2011) 50–65.

Rodermond, Elanie, *Out of prison, out of crime*? *Women on the road to desistance* (Proefschrift Amsterdam 2018).

Roelfsema-van der Wissel, Hermine, *De gezondheidszorg in de Noord-Nederlandse koloniën van de Maatschappij van Weldadigheid tussen 1818-1859* (Dissertatie Rijksuniversiteit Groningen).

Rogers, Helen, ‘Kindness and reciprocity: liberated prisoners and Christian charity in early nineteenth-century England, *Journal of Social History* 47:3 (2014) 721–745.

Rommes, Ronald en Marlou Schrover, *Grensverleggers, gids voor historisch onderzoek naar migranten in de provincie Utrecht* (Utrecht 2001).

Rowbotham, Judith, ‘Turning away from criminal intent, reflecting on Victorian and Edwardian strategies for promoting desistance amongst petty offenders’ in: *Theoretical Criminology* 13:1 (2009) 105-128.

Ruberg, Willemijn, and Sara Serrano Martínez., ‘Pathologisation, law and gender in cases of infanticide in Spain and in the Netherlands in the mid-twentieth century. A comparative perspective’, *Law and History Review* (2024) 1-23

Ruberg, Willemijn, ‘Hysteria as a shape-shifting forensic psychiatric diagnosis in the Netherlands ca 1885-1960’, *Gender and History* (2022) 1-17.

Ruberg, Willemijn, ‘The tactics of menstruation in Dutch cases of sexual assault and infanticide, 1750-1900’, *Journal of Women’s History* 25:3 (2013) 14-37.

Rusche, George and Otto Kirchheimer, *Punishment and social structure* (Columbia 1939)

Schackmann, Wil, *De Bedelaarskolonie*. *De Ommerschans*: *het eerste landelijk gesticht voor luilevende armen* (Amsterdam 2013).

Schackmann, Wil, *De Proefkolonie* (tweede druk Amsterdam 2008).

Schmidt, Ariadne, *Prosecuting women. A comparative perspective on crime and gender before the Dutch criminal courts, c.1600-1810* (Leiden 2020).

Schmidt, Ariadne en Marion Pluskota, 'Gevaarlijke vrouwen, gewelddadige mannen? Een review van het historisch onderzoek naar criminaliteit en gender in Europese steden, 1600-1900', *Stadsgeschiedenis* 8:1 (2013) 60-77.

Schrauwers, Albert, 'Colonies of benevolence. A carceral archipelago of empire in the greater Netherlands' in *History and Anthropology* 31:3 (2020) 352-370.

Schrauwers, Albert, 'The "benevolent" colonies of Johannes van den Bosch. Continuities in the administration of poverty in the Netherlands and Indonesia', *Comparative Studies in Society and History* 43:2 (Cambridge 2001).

Schrover, Marlou, 'Hidden professions? Female 'placers' of domestic servants in nineteenth century Dutch cities' in: Robert Beachy, Beatrice Craig and Alistair Owens eds., *Women*, *business and finance in Nineteenth Century Europe,* (Oxford/ New York 2005) 167-181.

Schrover, Marlou, *Een kolonie van Duitsers. Groepsvorming onder Duitse immigranten in Utrecht in de negentiende eeuw* (Amsterdam 2002).

Schumacher, Reto, Grazyna Ryczkowska, and Olivier Perroux. 'Unwed mothers in the city. Illegitimate fertility in 19th-century Geneva', *The History of the Family* 12:3 (2007): 189-202.

Scott, James, *Weapons of the weak. Everyday forms of peasant resistance* (New Haven 1985).

Sens, Angelie, *De kolonieman*. *Johannes van den Bosch 1780-1844- volksverheffer in naam van de koning* (Amsterdam 2019).

Settle, Louise, *Sex for sale in Scotland. Prostitution in Edinburgh and Glasgow 1900-1939* (Edinburgh 2016).

Sevenhuijsen, Selma, *De orde van het vaderschap. Politieke debatten over ongehuwd moederschap, afstamming en het huwelijk in Nederland 1870-1900* (Dissertatie Amsterdam 1987).

Shepherd, Anne, ‘The female patient experience in two late-nineteenth-century Surrey-asylums’ in: Jonathan Andrews and Anne Digby, *Sex and seclusion, class and custody: perspectives on gender and class in the history of British and Irish psychiatry* (Amsterdam New York 2004) 223-248.

Shore, Heather, ‘Crime, criminal netwerks and the survival strategies of the poor in early eighteenth-century London’ in: Stephen King and Alannah Tomkins, eds., *The poor in England 1700-1850. An economy of makeshifts* (Manchester 2003) 137-165.

Shorter, Edward, *A historical dictionary of psychiatry* (New York 2005).

Shorter, Edward, *A history of psychiatry, from the era of asylum to the age of Prozac* (New York, 1997).

Showalter, Elaine, ‘Victorian women and insanity’ in: Andrew Skull, ed. *Mad houses, mad doctors and madmen. The social history of psychiatry in the Victorian era* (Pennsylvania press 2015) 313-336 (Digitale editie van een eerdere uitgave in 1981).

Showalter, Elaine, *The female malady. Women, madness, and English culture, 1830-1980* (New York 1985).

Sijmons, Diet, ‘Een noodzakelijk kwaad, maar voor wie? Prostitutie in Nederland in de tweede helft van de negentiende eeuw’ in: *Jaarboek voor vrouwengeschiedenis* 1 (Nijmegen, 1980) 65-110.

Sleebe, Vincent, ‘Een culture of poverty: de zoektocht naar de onderkant van de Nederlandse samenleving’, *Groniek* (themanummer Armoede in Nederland) 152 (2001) 315-328.

Slijkhuis Jessica, en Huub Oosterhuis, ‘Cadaver brains and excesses in Bacho and Venere. Dementia paralytica in Dutch asylums (1870-1920)’ *Journal of the History of Medicine* 69 (2014) 426-460.

Slijkhuis, J., ‘Het virus der immoraliteit’. Insania moralis en de psychiatrie omstreeks 1900’ in: L. Nys, H. de Smaele, J. Tollebeek en K. Wils eds., *De zieke natie. Over de medicalisering van de samenleving 1860-1914* (Groningen 2002) 320-330.

Smit, Christianne *De volksverheffers. Sociaal hervormers in Nederland en de wereld*, 1870-1914 (Hilversum 2015).

Smit, Christianne,‘”Het heele luidloos-rottend ellende-monument der hoofdstad”. Aandacht voor sloppen in Amsterdam’, *De negentiende eeuw* 28:2 (2004) 166-181.

Smit, Cor, *Strijd om kwaliteit. De sociale woningbouw in de Leidse regio* (Leiden 2006).

Smit, Cor, *De Leidse fabriekskinderen. Kinderarbeid, industrialisatie en samenleving in een Hollandse stad, 1800-1914* (Proefschrift Universiteit Utrecht 2014)

Smith, Timothy B. 'Rural exodus, vagabondage and social crisis in France 1880-1914, *Journal of social history* 32:4 (1999) 821-846.

Snelders S. en Toine Pieters, 'Van degeneratie tot individuele gezondheidsopties. Het maatschappelijk gebruik van erfelijkheidsconcepten in de twintigste eeuw', *Gewina* (2003) 26:4, 203-215.

Soares, Claudia, 'The path to reform?', *Cultural and Social History. The journal of the Social History Society* 12:3 (2015) 411-429.

Sokoll, Thomas, 'Negotiating a living: Essex pauper letters from London, 1800-1834', *International Review of Social History* 45 (2000) 19-46.

Solinge, H., Evelien Walhout en F. van Poppel, 'Determinants of institutionalization of orphans in a nineteenth-century Dutch town', *Continuity and Change* 15:1 (2000) 139-166.

Spierenburg, Pieter, *The prison experience. Disciplinary institutes and their inmates in early modern Europe* (Amsterdam 1991)

Spierenburg, P., *Zwarte schapen. Losbollen, dronkaards en levensgenieters in achttiende-eeuwse beterhuizen* (Hilversum 1995).

Spits, Josine, Neeltje Lokerse. Van Zeeuwse dienstbode tot strijdbaar activiste (1868-1954).

Staal, A., '"Geef acht' in het Rijkskrankzinnigengesticht te Medemblik"' in: Frans Koenraadt ed., *Ziek of schuldig?: twee eeuwen forensische psychiatrie en psychologie* (Arnhem 1991) 115-127.

Stafford, Craig, 'The policing of female drunkenness in two northern English boroughs c. 1869-1875' in: Jo Turner, Helen Johnston and Marion Pluskota, eds., *Policing women. Histories in the modern world 1800-1950* (New York 2024) 75-93.

Stafford, Craig Naden, '*The worst of drunkards. Female drunkenness in Mid-Victorian Lancashire'* (Dissertation University of Liverpool 2019).

Stavenuiter, Monique, *Verzorgd of zelfstandig. Ouderen en de levensloop in Amsterdam in de tweede helft van de 19e eeuw* (Zwolle 1994).

Struijk, Sanne, *De ISD in perspectief. Een studie naar de ISD-maatregel in het licht van het Nederlands strafrechtelijk sanctiestelsel ter bestrijding van recidive en criminele overlast* (Nijmegen 2011).

Struijk, Sanne, 'De ISD-maatregel in wetshistorisch perspectief', *Justitiële Verkenningen* 35:2 (2009) 54-74.

Svanström, Yvonne, 'Prostitutie as non-labour leading to forced labour. Vagrancy and gender in Sweden and Stockholm, 1919-1939', *European Review of History* 29:2 (2022) 145-169.

Szreter, Simon, 'Chapter introduction' in Simon Szreter ed., *The hidden affliction. Sexually transmitted infections and infertility in history* (University of Rochester Press 2019) 1-40.

Thomas, L. M. 'Historicing agency', *Gender and History* 28:2 (2016) 324-339.

Thompson, E.P., *The making of the English working class* (London 1963)

Thompson, Kristina, Vincent Tassenaar, Sietske Wiersma and France Portrait, 'Early-life conditions, height and mortality of nineteenth-century Dutch vagrant women', *The History of the Family* 28:2 (2023) 309-338.

Turner, Jo and Helen Johnston, 'Female prisoners, aftercare and release. Residential provision and support in late nineteenth-century England', *British Journal of Community Justice* 13:3 (2016) 35-50.

Turner, Jo, 'Summary Justice for Women. Stafford Borough, 1880-1905.' *Crime, Histoire & Sociétés/Crime, History & Societies* 16:2 (2012) 55-77.

Van Bavel, Jan, en Jan Kok, '"De levenskracht van de bevolking*".* Sociale en demografische kwesties in de Lage Landen tijdens het interbellum' in: Jan Kok en Jan van Bavel, eds., *"De levenskracht van de bevolking". Sociale en demografische kwesties in de Lage Landen tijdens het interbellum* (Leuven 2010) 9-22.

Van Boven, Erica, 'De kwaal der eeuw. Sekse en het cultuurdebat in het interbellum' in: Myriam Everard en Ulla Jansz eds., *Sekse. Een begripsgeschiedenis* (2018) 201-222.

Van den Bergh, G.C.J.J., 'Gehuwde vrouwen en onvermogen' in: Rikkie Holtmaat ed., *Eeuwige kwesties. 100 jaar vrouwen en recht in Nederland*. (Jubileumuitgave *Nemesis, Tijdschrift over Vrouwen en Recht*, Deventer 1999) 12-23

Van den Boomen, Nynke &Paul Puschmann, 'Born out of wedlock at the river Waal. Illegitimacy in the city of Nijmegen, the Netherlands, 1811-1850' in: Paul Puschmann &

Tim Riswick eds., *Building bridges. Scholars, history and historical demography. A Festschrift in honor of professor Theo Engelen* (Nijmegen 2018) 543-573.

Van den Brink, Wilma, "Zedelijk Haarlem" in: K. Matthijs, B. van de Putte, J.Kok en H. Bras, *Leven in de Lage Landen. Historisch-demografisch onderzoek in Vlaanderen en Nederland* (2010) 271-291.

Van den Eeckhout, Patricia, '"De onbewoonbare krotten zijn etterende middens, waar al de ziekten van het sociaal korps gisten." De kruistocht tegen de krotwoningen in het interbellum' in: Jan Kok en Jan van Bavel eds., *De levenskracht der bevolking: sociale en demografische kwesties in de Lage Landen tijdens het interbellum* (Leuven 2010) 321-352

Van der Heijden, Manon, 'Explaining crime and gender in Europe between 1600 and 1900' in: Manon van der Heijden, Marion Pluskota en Sanne Muurling eds., *Women's criminality in Europe, 1600–1914* (Cambridge 2020) 26-45.

Van der Heijden, Manon en Griet Vermeesch, 'The uses of justice in global perspective, 1600-1900' in: Griet Vermeesch, Manon van der Heijden en Jaco Zuijderduijn eds., *The uses of justice in global perspective, 1600-1900* (New York 2019) 1-18.

Van der Heijden, Manon, en Marion Pluskota, 'Introduction to crime and gender in history', *Journal of Social History* 51:4 (2018) 661–671.

Van der Heijden, Manon and Marion Pluskota, 'Leniency versus toughening? The prosecution of male and female violence in 19th-century Holland', *Journal of Social History* 49:1 (2015) 149–167.

Van der Heijden, Manon, 'Domestic violence, alcohol abuse and the uses of justice in early modern Holland', *Annales de Demographique Historique* 2 (2015) 69-85.

Van der Heijden, Manon, *Misdadige vrouwen. Criminaliteit en rechtspraak in Holland 1600-1800* (Amsterdam 2014).

Van der Heijden, Manon and Valentijn Koningsberger. 'Continuity or change? The prosecution of female crime in the eighteenth and nineteenth century Netherlands.' *Crime, History & Societies* 17:1 (2013) 101-127.

Van der Heijden, Manon, 'Women, violence and urban justice in Holland C.1600-1838', *Crime, History and Societies* 17:2 (2013) 71-100.

Van der Heijden, Manon, *Civic duty, public services in the early modern low countries* (Cambridge 2012).

Van der Heijden, Manon, 'Punishment versus reconciliation, marriage control in sixteenth- and seventeenth-century Holland' in: Herman Roodenburg en Pieter Spierenburg eds., *Social control in Europe* volume *I, 1500-1800* (Ohio State University 2004) 55-78.

Van der Kemp's, mr C.M., *Ontwikkeling van het recht betrekkelijk de kantongerechten* (vijfde druk), bewerkt door Mr. P.I. de Pui (Kampen 1913) 6-24.

Van der Maas, Jan Adriaan. *Over beschaving en bedeling. De gemeentelijke armenzorg in Amsterdam tussen beschaven en bureaucratiseren van 1870-1940* (Dissertatie Utrecht 2022).

Van der Putte, Bart 'De partnerkeuze van de lagere klassen in een stedelijke context 1800-1870. Een vergelijking tussen drie Vlaamse steden (Leuven, Aalst en Gent)' in: Jan Kok & Marco H.D. van Leeuwen, *Genegenheid en Gelegenheid. Twee eeuwen partnerkeuze en huwelijk* (Amsterdam 2005) 253-285.

Van der Stel, Jaap, *Drinken, drank en dronkenschap. Vijf eeuwen drankbestrijding en alcoholhulpverlening in Nederland; een historisch-sociologische studie* (Hilversum 1995).

Van der Wal, R. 'Het leger: hoeder van de openbare orde en veiligheid in de negentiende eeuw', *Militaire spectator* 173:2 (2004) 102-115.

Van der Woud, Auke, *Koninkrijk vol sloppen. Achterbuurten en vuil in de 19e eeuw* (Amsterdam 2014).

Van der Woud, Auke. *Een nieuwe wereld*. *Het ontstaan van het moderne Nederland* (Amsterdam 2006).

Van Drenth, Annemieke en Francisca de Haan, *The rise of caring power. Elisabeth Fry and Josephine Butler in Britain and the Netherlands* (Amsterdam 1999).

Van Duyne, Petrus, 'Landlopers in het nieuwe Wetboek van Strafrecht', *Tijdschrift voor Criminologie* 29:4 (1887) 79-91.

Van Es, M., 'Etenstijd! Voedselconsumptie onder Leidse arbeiders rond 1890' in: P. de Baar, B. Dolfing e.a. eds., *Jaarboek der sociale en economische geschiedenis van Leiden en omstreken* 2007 & 2008 (Leiden 2008) 127-158.

Van Felius, H., 'De vonnissen en processen-verbaal van de terechtzittingen van 1811 tot heden' in: G.A.M. van Synghel en L. Oldersma eds., *Broncommentaren 7. Bronnen voor de criminaliteit en strafrechtspleging vanaf 1811 tot heden* (Den Haag 2009) 59-122.

Van Gerwen, Jacques, *De ontluikende verzorgingsstaat. Overheid, vakbonden, werkgevers, ziekenfondsen en verzekeringsmaatschappijen 1890-1945* (Den Haag/ Amsterdam 2000)

Van Ginkel, G. ‘Containing the urban poor- coercion or consent? Disciplining missions and civilizing offensives in the Netherlands’, *Human Figurations* 4:1 (2015) 1-13.
Honderdvijftig jaar levenslopen. De historische steekproef Nederlandse bevolking (

Van Leeuwen, Marco H.D. *De eenheidsstaat. Onderlinges, armenzorg en commerciële verzekeraars 1800-1890* (Den Haag/Amsterdam 2000).

Van Leeuwen, Marco, ‘Armenzorg 1800-1912: erfenis van de republiek’ in: Jacques van Gerwen en Marco H.D. van Leeuwen eds., *Studies over zekerheidsarrangementen. Risico’s, risicobestrijding en verzekeringen in Nederland vanaf de middeleeuwen* (Amsterdam 1998) 276-316.

Van Leeuwen, Marco, ‘Armenzorg 1912-1965, Van centrum naar periferie’ in: van Jacques van Gerwen en Marco H.D. van Leeuwen eds., *Studies over zekerheidsarrangementen. Risico’s, risicobestrijding en verzekeringen in Nederland vanaf de middeleeuwen* (Amsterdam/Den Haag 1998) 520-569.

Van Leeuwen, Marco H.D, *Bijstand in Amsterdam, ca 1800-1850. Armenzorg als beheersings- en overlevingsstrategie* (Zwolle 1992).

Van Lieburg, M.J., and Hilary Marland, ‘Midwife regulation, education, and practice in the Netherlands during the nineteenth century’, *Medical History* 33:3 (1989) 296-253.

Van Loo, L. Frank, “*Den arme gegeven…” Een beschrijving van armoede, armenzorg en sociale zekerheid in Nederland 1784-1965* (tweede druk Amsterdam 1887).

Van Maarseveen, Jacques G.S.J., Paul M.M. Klep en Ida H. Stamhuis eds., *The statistical mind in modern society. The Netherlands 1850-1940. Official statistics, social progress and modern enterprise* (Amsterdam 2008).

Van Meeteren, A. *Op hoop van akkoord. Instrumenteel forumgebruik bij geschilbeslechting in Leiden in de zeventiende eeuw* (Hilversum 2006).

Van Mesdag, Synco, ‘Iets over vagebonden’, *Tijdschrift voor Strafrecht* 25 (1914) 226-273.

Van Mesdag, Synco, ‘Iets over landlopers en bedelaars’, *Tijdschrift voor strafrecht* 16 (1904) 1-52.

Van Mesdag, Synco, ‘Iets over landlopers en bedelaars’, *Tijdschrift voor strafrecht* 15 (1903) 215-246.

Van Otterloo, Anne Hermina, *Eten en eetlust in Nederland 1840-1990. Een historisch sociologische studie* (Amsterdam 1990).

Van Poppel, Frans en Kees Mandemakers, 'Sociaaleconomische verschillen in zuigelingen- en kindersterfte in Nederland,1812-1912', *Bevolking en Gezin* 31:2 (2002) 5-40.

Van Poppel, Frans, *De familie doorsnee tegen het licht. Anderhalve eeuw veranderingen in de Nederlandse familiestructuur*. Inaugurele rede uitgesproken door Frans van Poppel (Utrecht/ NIDI, maart 2012).

Van Poppel, Frans en Aart C. Liefbroer, 'Leeftijdsverschillen tussen huwelijkspartners', *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis* 27:1 (2001) 129-152.

Van Poppel, Frans, *Trouwen in Nederland. Een historisch demografische studie van de 19e en vroeg 20e eeuw* (Den Haag, 1992).

Van Poppel, Frans, *Stad en platteland in demografisch perspectief. De Nederlandse situatie in de periode 1850-1960*, Nederlands Interuniversitair Demografisch Instituut (Voorburg 1984).

Van Poppel, Frans, *Demografische ontwikkelingen in Nederland, 1850-1950* (Voorburg 1981).

Van Ruller, Sibo, *Genade voor recht. Gratieverlening aan ter dood veroordeelden in Nederland 1806-1870* (Amsterdam 1987).

Van Steen, Agnes, *Van liefdadigheid naar abortusstrijd. Leidse vrouwen en de Nederlandse vrouwenbeweging van 1860-1990* (Dissertatie Universiteit Leiden 2023).

Van Valkenburg, Kimber, Niet boos maar teleurgesteld. Het Amsterdamse Dames-Comité ter Zedelijke Verbetering der Gevangenen 1850-1910 (Scriptie Universiteit van Amsterdam 2013).

Van Viegen, Janneke, 'Insania toxica. Drankzuchtige mannen in het fin-de-siecle' in: Gemma Blok ed., *Gender en gekte. Jaarboek vrouwengeschiedenis* 30 (Amsterdam 2010) 145-157.

Van Zanden, Jan Luiten, 'Introduction' in: Jan Luiten van Zanden, Auke Rijpma en Jan Kok, eds., *Gender and economic development in the world economy 1850–2000: Testing the Sen hypothesis* (2017) 1-9.

Van Zanden, Jan Luiten en Arthur van Riel, *Nederland 1780-1914. Staat, instituties en economische ontwikkeling* (Amsterdam 2000).

Van Zanden, Jan Luiten, *Een klein land in de twintigste eeuw. Economische geschiedenis van Nederland 1914-1995* (Utrecht 1997).

Vercammen, Rik en Anne Winter, ‘Een dwalend bestaan? Mobiliteit bij veroordeelde landlopers in België (1870-1914/30)’, *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis* 13:2 (2016) 51-77.

Vercammen Rik, en Vicky van Ruysseveldt, ‘Van centraal beleid naar lokale praktijk. Het ‘probleem’ van landloperij en bedelarij in België’, *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis* XLV:1 (2015) 120-161.

Vercammen, Rik, Eigen boontjes doppen? Oude vrouwen te Antwerpen in het midden van de negentiende eeuw (Masterthesis Vrije Universiteit Brussel 2005).

Vercammen, Rik, Leven aan de rafelrand? Landlopers en bedelaars in Belgische Rijksweldadigheidskolonies (1870-1930) (Dissertatie Vrije Universiteit Brussel 2014)

Vercauteren, Gregory, ‘De zorg voor behoeftige ouderen te Antwerpen in de negentiende eeuw’, *Belgisch tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis* XXXI (2001) 253-281.

Vermeesch, Griet, ‘Facing illegitimate motherhood in eighteen century Antwerp. How changing contexts influenced the experiences of single mothers’, *Continuity and Change* 34 (2019) 117-137.

Vermeesch, Griet, ‘Reflections on the relative accessibility of law courts in early modern Europe’, *Crime, History and Societies* 19:2 (2015) 53-76.

Vermeesch, Griet, ‘The legal agency of single mothers. Lawsuits over illegitimate children and the uses of legal aid to the poor in the Dutch town of Leiden (1750–1810)’, *Journal of Social History* 50:1 (2016) 51-73.

Vermeesch, Griet, ‘The social composition of plaintiffs and defendants in the Peacemaker court, Leiden, 1750–54’, *Social History* 40:2 (2015) 208–229.

Verslag der Staatcommissie, ingesteld bij koninklijk besluit (KB) van 22 september 1903, nummer 51 (Den Haag 1907).

Vijselaar, Joost, *Het gesticht, enkele reis of retour* (Amsterdam 2010).

Vijselaar, Joost, *Krankzinnigengesticht, psychiatrische inrichtingen in Nederland 1880-1910* (Bussum, 1982).

Vikström, Lotta, ‘Before and after crime. Life-course analyses of young offenders arrested in nineteenth-century Northern Sweden’*, Journal of Social History* 44:3 (2011) 861-888.

Vikström, Lotta, Johan Junkka & Kateryna. Karhina, ‘Two centuries of disability advantages in Swedish partnerships’, *Disability and Society* (2023) 1-27.

Vikström, Lottta, ‘Societal change and individual past in connection with crime. Demographic perspectives on young people arrested in northern Sweden in the nineteenth century’, *Continuity and Change* 23 (2008) 1-31.

Vries, Sophie and Paul Puschmann, ‘Conceived in sin. Out-of-wedlock fertility and bridal pregnancies in the Antwerp district, Belgium, c. 1820-1920, *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis* (TSEG) 20:2 (2023) 33-64.

Vrints, Antoon *Het theater van de straat. Publiek geweld in Antwerpen tijdens de eerste helft van de twintigste eeuw* (Amsterdam 2011).

Wadauer, Sigrid, ‘Establishing Distinctions: Unemployment versus Vagrancy in Austria from the Late Nineteenth Century to 1938’, *International Review of Social History* 56:1 (2011) 31-70.

Walhout, Evelien, *An infants’ graveyard? Regio, religion and infant mortality in North Brabant, 1840-1940* (Proefschrift Universiteit Tilburg 2019)

Walhout, Evelien en Frans van Poppel, ‘De vermelding des beroeps: een ijdele formaliteit?’ *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis* 29:3 (2003) 301-332.

Wallis, Alexandra, ‘The disorderly female: alcohol, prostitution and moral insanity in 19th-cenury Fremantle’, *Journal of Australian Studies* 43:3 (2019) 333-348.

Wallis, Jennifer, ‘A home or a goal? Scandal, secrecy, and the St. James’s inebriate home for women’, *Social History of Medicine* 31:4 (2018) 774-795.

Watson, Juliet, ‘Homelessness through a feminist lens’ in: Bretherton e.a., *The Routledge handbook*, 119-129.

Webber. Megan, ‘Troubling agency. agency and charity in early nineteenth-century London’, *Historical Research* 91:251 (2018) 116-136.

Weevers, Marian, ‘Gevangenis of toevluchtsoord? Vrouwen en de rijkswerkinrichting in Oegstgeest 1889-1896’, *Over Oegstgeest* 32:2 (2020) 3-6.

Weevers, Marian, ‘“…dat ik in dit boek nog eens zulke gunstige mededelingen aangaande haar zal kunnen bijschrijven”. Vrouwen in de rijkswerkinrichting en het damescomité tot Zedelijke Verbetering van de Gevangenen 1892-1918’, *Historica* 1 (2017) 8-12.

Weevers, Marian, '"Dat het uwe Majesteit moge behagen de innigste wensch van een uwer onderdanen te vervullen". Gratieverzoeken van vrouwen in de rijkswerkinrichting 1886-1907', *Tijdschrift voor Criminologie* 57:4 (2015) 368-381.

Weevers, Marian, en Catrien Bijleveld, 'Mad, bad or sad? 'Dutch female beggars and vagabonds sent from the State Labor Institution to the State Mental Asylum at the turn of the 19th Century'. *Women & Criminal Justice* 24 (2014) 176-192.

Weevers, Marian, '"…waardoor haar verblijf in de werkinrichting tot een werkelijke zegen zou kunnen zijn". Leidse vrouwen en de rijkswerkinrichting voor vrouwen te Oegstgeest-Leiden, 1886-1920' in: *Vijfentwintigste Jaarboek der Sociale en Economische eschiedenis van Leiden en Omstreken* (2013) 93–131.

Weevers, Marian, Margo de Koster en Catrien Bijleveld, 'Swept up from the streets or nowhere else to go? The journeys of Dutch female beggars and vagrants to the Oegstgeest State Labor Institution in the late nineteenth century', *Journal of Social History* 46:2 (2012) 416-429.

Weevers, Marian en Catrien Bijleveld, 'Uitgediende hetaeren, verjaagde concubines en in den steek gelatenen'. De opsluiting van vrouwelijke bedelaars eind negentiende eeuw', *Tijdschrift voor Criminologie* 52:4 (2010) 351-364.

Weevers, Marian en Catrien Bijleveld, 'Thans zal met kracht het breien van kousen worden voortgezet'. Vrouwelijke bedelaars en landlopers in de RWI te Leiden 1886-1907', *Justitiële Verkenningen* 36:2 (2010) 44-67.

Weevers, Marian en Catrien Bijleveld, 'Schipbreukelingen van de maatschappij?, *Justitiële Verkenningen* 35:2 (Den Haag 2009) 75-93.

Weiner, Lynn, 'Sisters of the road. Women transients and tramps' in: Eric H. Monkkonen eds., *Walking to work. Tramps in America, 1790-1935* (Lincoln and London 1984) 171-188.

Wielenga, Friso, *Nederland in de twintigste eeuw* (Amsterdam 2009).

Winter, Anne, and Bert de Munck, *Gated communities. Regulating migration in early modern cities* (Ashgate 2012).

Winter, Anne, 'Het dorp in de stad? Plattelandsvlucht, verstedelijking en migratienetwerken in de lange negentiende eeuw. Een verkenning aan de hand van de casus Antwerpen', *Ons Heem* 62 (2009) 56-64.

Winter, Anne, '" Vagrancy" as an adaptive strategy: The duchy of Brabant, 1767-1776', *International Review of Social History* 49 (2004) 249-277.

Wintle, Michael, *An economic and social history of the Netherlands* (Cambridge 2000).

Wolffram, D.J. *Vrij van wat neerdrukt en beklemt. Staat, gemeenschap, sociale politiek, 1870-1918* (Amsterdam 2003).

Wouters, Theodorus, *Van bedeling naar verheffing. Evolutie in de houding tegenover de behoeftige mens te s'Hertogenbosch 1854-1912* (Tilburg 1986).

Zedner, Lucia, Women, crime and custody in Victorian England (Oxford 1991).

Zemon Davies, Natalie, *Fiction in the archives. Pardon tales and their tellers in sixteenth century France* (Stanford 1987).

Lijst van tabellen en figuren

Tabellen

1.1 Steekproef vonnissen tot opzending van vrouwen voor bedelen en landlopen 27
1.2 Vrouwen die de RWI liet overplaatsen naar een rijkskrankzinnigeninrichting 28
1.3 RWI-vrouwen genoemd in het damesregister 1892-1918 31
4.1 Veroordelingen tot opzending bedelen en zwerven per arrondissementsrechtbank 112
4.2 Veroordelingen tot opzending dronkenschap per kantongerecht 113
5.1 Overzicht recidive RWI-vrouwen 1886-1934 139
5.2 Geboorteplaatsen RWI-vrouwen 1886-1934 147
5.3 Woonplaatsen RWI-vrouwen 1886-1934 150
5.4 Burgerlijke status RWI-vrouwen 1886-1934 151
5.5 Verdeling beroepen RWI-vrouwen 1886-1934 158
5.6 Verdeling religies RWI-vrouwen 1886-1934 168
8.1. Overzicht diagnoses RWI-vrouwen vergeleken met landelijke diagnosese 244
9.1. Overzicht wel/geen hulp verleend door het damescomité 272
9.2. Recidive vrouwen die in contact waren geweest met het damescomité 274

Figuren

1.1. Schema instellingen en instituties waar RWI-vrouwen mee te maken kregen 24
4.1. Gemiddelde opzendtermijn voor bedelen of landlopen 1886-1992 112
4.2. Gemiddelde opzendtermijn bedelen of landlopen 1886-1934 113
4.3. Gemiddelde opzendtermijn voor openbare dronkenschap 1888-1934 113
5.1 Leeftijdsverdeling alle RWI-vrouwen 1886-1934 140
5.2 Leeftijdsverdeling RWI-vrouwen bedelen of zwerven (1e keer en alle) 1886-1907 141
5.3 Leeftijdsverdeling RWI-vrouwen bedelen of zwerven (1e keer en alle) 1907-1934 142
5.4 Leeftijdsverdeling RWI-vrouwen dronkenschap (1e keer en alle) 1888-1934 144
5.5 Recidive alle RWI- vrouwen per leeftijdscategorie 1886-1934 146
5.6 Geboorteplaats versus arrondissementsrechtbank bedelaars & landlopers 1886-1934 149
6.1 Verhouding bedelen versus landlopen in de veroordelingen tot opzending 175
6.2 Veroordelingen vrouwen met woonplaats buiten het eigen arrondissement 176
6.3 Verdeling vonnissen bedelarij en zwerven van RWI- vrouwen over de seizoenen 179
6.4 Verdeling vonnissen bedelarij en landlopen van vier rechtbanken over de seizoenen 179
6.5 Afstand woonplaats en kantongerecht van veroordeling bij dronkenschap 181